

են, — Եջնիկի այս տողն ալ, ի միջի այլոց կ'ուզէ Հաւատարմի «շտապէս» ը որու մասին մենք ալ գրած ենք ժամանակին. (ՏԵՄ 1906, էջ 70, 119):

Այս շարք մը սրբագրութիւններու եւ թեւադրութիւններու վրայ կը հրաւիրեմ մեծարգ. բանասէրներու ուշադրութիւնը, եւ վերապահ եմ որ ասոնք՝ իւր փոքր գիտողութիւններ, պիտի հետաքրքրեն Սահակ-մարտիրոսի գաղտնի լեզուին հմուտներն, որպէս զի անոնք ամէն կողմէ փութան բերեն իրենց գիտողութիւններուն եւ թեւադրութիւններուն նպաստը վերականգնելու համար Եջնիկի հայերէն բնագիրը:

Եթէ իմ ըրած սրբագրական փորձերը եւ տուած մեկնութիւնները յանգուգն են, սիրով պիտի ընդունիմ զանոնք ուղղելու կամ լրացնելու համար եղած ամէն գիտողութիւն:

1907 Յուլիս, Կ. Պոլիս:

ԱՍԻՐԻՆ ՎԱՐԴ.

ՄԱՅՆԱԽՈՍԱԿԱՆ

Ջապէլ Եսայեան, ԵՄՈՐԱՆՈՎ ՄԱՐԴԻՆ, վէպ տեղական կենսութիւն: Կ. Պոլիս, 1907. Տպ. Սպասարեան, Հրտ. Նշան Պատկերներ:

Վէպին դիպցածները կ'երեւայ թէ երեք են, Թակոր, Աննիկ եւ Զարուհի Թակոր կը ներկայացուի զգալուն եւ ներդաշնակ բնավորութեամբ երիտասարդ մը, որ իւր արայայառութեանց մէջ դէպ ի կատարելագործում ճգնող ոգի մը կը յայտնէ, միայն թէ ոգի մը որ իւր տենչանաց մէջ միակողմանի է: Պշտիկ հասակէն որս մտալով կը խնամուի իւր հօրաքրոջմէն եւ ասոր աղջկանէն, որ տունը մնալու գառապարտուած՝ ի վերջոյ կը յիմարեանայ լոկ այն պատճառաւ, որ ականատես վկայ եղած է իւր ընտանեաց անիրաւ միջոցներով ստակ կուտելուն: Աննիկի յիմարութիւնը ի վերջոյ այն պատճառի կը հասնի, որ իւր բնակած տանը կրակ տալով կը սրբէ կը զոտ անիրաւ գրամը եւ ինքնին բոցերու ճարակ կ'ըլլայ: Իսկ Զարուհի կը ներկայացուի կատարեալ անառակ աղջիկ մը, որուն վրայ չի տեսնուիր անձնաւորութեան անյոյժ բոյր մը միացած գիւթիչ առաքինութեան մը հետ:

Ահա վէպին բովանդակութեան ամփոփումը կամ լաւ եւս ետ. թիւնը: — Նպատակը քողորովին մշուշի մէջ թաղուած է, կամ գէթ ընթերցողին կողմանէ դիտաւ չի նկատուիր: Մնայլ աւ տխուր պատկերներ են, զորոնք կը ստուերագծէ Տիկին Զ. Եսայեան ամբողջ վէպին մէջ: Նոյն իսկ հոն, ուր ծիծաղող գալար մարգերու փորթիկ դառաւ ներ ջրոյ կու տայ, յանկարծ կայծակն ու փութութիւնը երեւան կը բերէ, զանոնք ամայի անապատ գարձնելու համար: Կը սիրէ կանգնել, վերստին կործանելու համար: Կարծես այնպիսի զգացմանց աէր անձանց հաճոյքն է կատարած, որոնք սիրով կենաց միջին կողմը կը յանդիմ եւ անոր խաւարին անգունող կը նկատեն: Այս պատճառաւ զարմանալի չէ այն եղբրական պատկերն ալ, որով վէպը կը կնքուի: Լաւագոյն չէր միթէ արեւուն ճառագայթիւն, ուրիշութեան բողբոջն է եւ քրտնակութեան ծաղիկը տալով փակել վէպը: Վիպական առղանգ հարկ է որ զանանք Տիկ. Եսայեանի, մանաւանդ այն պատճառաւ որ պատկերաւոր եւ գունեան ոգիներու խօրին ճանաչումը կը պակսի. չենք սպասեր իրմէ, որ ոգեբանական ճառասացութիւններ ընէ, բայց ներքին է պահանջել վիպասանէ մը, որ անձինքը իրենց ամբողջ եւրոպական կենդանացընէ եւ թափանցանք ընէ մեր աչաց առջեւ: Վիպագիր մը դարձեալ գիտնայ պիտի չբեղ պատկերներ գծել, անոնց ներդաշնակ ու գրաւիչ երանգներ տալ եւ ականատես գոյներ խառնել: ասկէ ալ մասսամբ զուրկ է «Ընորհրդով մարդիկ» վէպը: Սակայն մեկալ կողմանէ չենք կարող չզարմանալ Տիկ. Եսայեանի ճարտար եւ գրաւիչ ստորագրութեանց վրայ, մանաւանդ երբ առարկայ ունի բնութիւնը, որուն հաւատարիմ գիտողն ու պաշտօնը ըլլալու է ինք: Եթէ ամբողջ վէպը յստակ եւ ապահով աշխարհահայեցողութեան մը հիման վրայ յօրինուած եւ ամբողջ կենաց մը ընթացքն ու միտքը (շշանակութիւնը) վիպասանի մը ոգովը նկարագրուած ըլլար, բնութիւնը գեղեցիկ եւ պաշտած պատկերայատակ մը (fond) կը կազմէր վէպին: Միով բանի՝ Տիկ. Եսայեանի «Ընորհրդով մարդիկ» կրնանք անուանել խմբող խաղմուզ մը, որ թերեւս օր մը լաւ եւ յստակ գիտի ըլլայ: Դժբախտաբար Եսայեան զայն մեղէ շատ կանուխ մատուակած է — մրուրին հետ:

Հ. Կ. Հ.

